

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการจัดกิจกรรมส่งเสริมงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยโดยเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1
 - 1.2 แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
 - 1.3 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 - 1.4 การบริหารงานวิชาการและขอบข่ายงานวิชาการ
 - 1.5 การจัดกิจกรรมส่งเสริมงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- #### 2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ประกอบด้วยเขตพื้นที่การปกครอง 6 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ ดังนี้ อำเภอเมือง อำเภอกันทรวิชัย อำเภอเขียงยืน อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกุฉีกรัง อำเภอแกลง และกิ่งอำเภอชื่นชม

1.1.1 ข้อมูลด้านการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1

1) จำนวนสถานศึกษา 325 แห่ง สามารถจำแนกตามระดับการศึกษาที่จัดสอนได้ดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 จำนวนสถานศึกษา 325 แห่ง จำแนกตามระดับการศึกษาที่จัดสอน (ข้อมูล ณ ธันวาคม 2546)

ระดับการศึกษาที่จัดสอน	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1		
	รัฐ (แห่ง)	สำนักงานการศึกษาเอกชน (แห่ง)	รวม
1. อนุบาลอย่างเดียว	0	8	8
2. อนุบาล - ประถมศึกษา	229	1	230
3. อนุบาล - ม. ต้น	55	1	56
4. อนุบาล - ม. ปลาย	0	1	1
5. ม. ต้น - ม. ปลาย	28	1	29
6. ปวช. - ปวส.	1	0	1
รวม	313	12	325

(ที่มา : กลุ่มนโยบายและแผน, 2547)

2) จำนวนสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 จำนวน 325 โรงเรียน ดังนี้

- โรงเรียนประถมศึกษา (สังกัด สปช. เดิม) จำนวน 284 โรงเรียน
- โรงเรียนมัธยมศึกษา (สังกัดสามัญเดิม) จำนวน 28 โรงเรียน
- โรงเรียนเอกชน จำนวน 12 โรงเรียน

1.2 แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกาศบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาครั้งสำคัญเป็นการปฏิรูปการศึกษาโดยมุ่งเน้นการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนตามหมวด 4 แนวการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัตินี้

สาระของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการเรียนรู้นั้นมีระบุไว้ในมาตรา 66 กล่าวถึงคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์โดยการจัดการเรียนรู้จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็น

ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและ วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขซึ่งเป้าหมายของ กระบวนการเรียนรู้ในมาตรา 7 จะมุ่งปลูกจิตสำนึก ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข รู้จักรักษาสงเสริม สิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจ ใน ความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และ เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในมาตรา 8 หลักการจัดการศึกษาได้กำหนดไว้ว่า เป็นการศึกษาตลอดชีวิต ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาสาระ กระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

หัวใจของการจัดการศึกษาอยู่ที่หมวด 4 ซึ่งจะครอบคลุมหลักการสาระและ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนสำคัญที่สุดประกอบด้วยสาระ 8 เรื่อง(กรมวิชาการ. 2545) ดังนี้ คือ หลักการจัดการศึกษา (มาตรา 22) สาระการเรียนรู้ (มาตรา 23) กระบวนการเรียนรู้ (มาตรา 24) บทบาทรัฐในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ (มาตรา 25) การประเมินผลการเรียนรู้ (มาตรา 26) พัฒนาหลักสูตรระดับต่าง ๆ (มาตรา 27, 28) บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (มาตรา 29) และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (มาตรา 30) ซึ่งแต่ละมาตรามีรายละเอียดดังนี้

“มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และ พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งการศึกษา ในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาใน เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ตลอดจนประวัติศาสตร์ เทคโนโลยี การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้และทักษะด้าน คณิตศาสตร์ ภาษา การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มาตรา 24 การจัด กระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและ กิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ศีกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์

ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การจัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ ให้จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบด้วยแหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา โดยให้นำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย มาตรา 27, 28 การพัฒนาหลักสูตรแต่ละระดับ โดยให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางและให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ หลักสูตรต้องมีลักษณะที่หลากหลายตามความเหมาะสมของแต่ละระดับชั้น โดยสาระของหลักสูตรทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม หลักสูตรระดับอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง การค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม มาตรา 29 บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้สถานศึกษาร่วมมือกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน มาตรา 30 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียน

การสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้หลักการเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอันจะทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เป็นผู้ที่เก่ง ดี และมีความสุข ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุดนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้สรุปลักษณะสำคัญไว้ดังนี้ คือ 1) เป็นวิธีการที่ครูให้โอกาสผู้เรียนเรียนรู้ด้วยวิธีการของตนเองตามความถนัด 2) ผู้เรียนสร้างความรู้พัฒนาทักษะและเจตคติจากการลงมือทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูและผู้เรียนร่วมกันออกแบบ 3) ครูเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาชี้ทางเลือกหลากหลายให้ผู้เรียนฝึกทักษะการคิด วิเคราะห์ การตัดสินใจจากข้อมูลและสาระที่ผู้เรียนได้สืบค้นและแสวงหามาได้ 4) ผู้เรียนจะกระตือรือร้นเพราะการลงมือปฏิบัติกิจกรรมทำให้ค้นตัวเป็นผู้รู้และไม่เป็นผู้คอยรับอย่างเฉื่อยชา เมื่อได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่ตนถนัดด้วยความกระตือรือร้น สนุกสนานและการเรียนรู้ก็จะตามมา 5) ครูสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความหมายของสิ่งที่เรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันผู้เรียนจะสามารถสรุปสาระแนวคิดที่ตนเองเข้าใจความสนใจ ความศรัทธาในเรื่องที่เรียน ความรู้สึกและเจตคติที่ดีต่อการเรียนต่อตนเอง และต่อผู้สอนก็จะเกิดขึ้นด้วย

สุวิมล ว่องวานิช และคณะ (2543 : 21) ได้ศึกษาติดตามสภาพการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ภายหลังจากการประกาศใช้มาครบหนึ่งปีโดยประเมินความก้าวหน้าในการดำเนินงานตลอดจนปัญหาอุปสรรค ทั้งในหน่วยงานระดับนโยบายและหน่วยปฏิบัติ ผลการวิจัยในส่วนของการปฏิรูปการเรียนรู้ในการศึกษารัฐนี้ให้นิยามของการปฏิรูปการเรียนรู้ว่าประกอบด้วยภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนที่เน้นพัฒนาการของผู้เรียน การประเมินผลภายในเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของตนเอง พบว่าการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ในหน่วยงานระดับนโยบาย/ กระทรวง/ กรม นั้นมีความก้าวหน้ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83

ด้านการปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนครูส่วนใหญ่ระบุว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีดำเนินงาน โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนที่ยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับ

การขาดเอกสาร หรือสื่อต่างๆ ที่ช่วยในการดำเนินงาน และการไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการดำเนินงานจากหน่วยงานต้นสังกัด

สรุปได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาของชาติ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เป็นคนเก่ง คนดี และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งหัวใจสำคัญในการบริหารการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาคือการปฏิรูปกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งอยู่ในกระบวนการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.3.1 ความเป็นมาของการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาขึ้นมาจากเหตุผลและความจำเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ (วิเศษ ชินวงศ์. 2544 : 4)

1) กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก สังคมไทยในสภาพปัจจุบันและในอนาคตมีการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ มิได้เกิดขึ้นโดยลำพังแต่เปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ใน 5 มิติ คือ มิติทางประชากร มิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมิติทางการเมือง กระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในมิติต่าง ๆ เหล่านี้ได้สะท้อนภาพอนาคตสังคมไทย จะเป็นสังคมที่มีลักษณะสำคัญ ดังนี้ ประชากรวัยสูงอายุจะเพิ่มขึ้น ประชากรวัยเรียนระดับประถมศึกษาจะลดลง ประชากรวัยแรงงานจะเพิ่มขึ้น แต่มีการศึกษาดำ ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนจากการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Labor intensive) ไปสู่การใช้ทุนเข้มข้น (Capital intensive) และสารสนเทศเข้มข้น (Information intensive) มีการนำเทคโนโลยีสื่อสารมาใช้ในการศึกษา ทำให้จัดการศึกษาได้กว้างขวางทั่วถึง สอดคล้องกับความต้องการความจำเป็นเฉพาะบุคคลจะมีการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่กลมกลืนกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้มีเจตนาให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนคู่ครองสิทธิความเสมอภาคให้โอกาสทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยกำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ

โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน

3) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายการศึกษา ซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดหลักสูตรการศึกษาในระดับต่างๆ โดยการจัดการศึกษาจะต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (มาตรา 10) และให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (มาตรา 27)

1.3.2 ผลการประเมินหลักสูตรและการใช้หลักสูตร

จากการติดตามประเมินผลหลักสูตรและการใช้หลักสูตรพบประเด็นที่สำคัญดังนี้

- 1) การกำหนดหลักสูตร โดยจัดทำคำอธิบายรายวิชาโดยละเอียด ทำให้ลักษณะของเนื้อหายืดหยุ่นน้อย
- 2) วิชาพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา ต่างประเทศ มีเวลาเรียนน้อย และเรียนไม่ต่อเนื่อง
- 3) กระบวนการใช้หลักสูตรยังขาดสัมฤทธิ์ผลที่ชัดเจนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบูรณาการ ทักษะกระบวนการต่างๆ ทำให้ผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตได้
- 4) ขาดความรู้ที่จำเป็นที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และดำรงชีวิต ได้แก่ วิทยาศาสตร์การจัดการ คอมพิวเตอร์ ภาษาต่างประเทศ

รายละเอียดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 (กรมวิชาการ. 2545 :1-5) ได้กล่าวถึง ลักษณะของหลักสูตร เป้าหมาย หลักการ จุดหมาย โครงสร้างหลักสูตร การจัดหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเกณฑ์การจบหลักสูตร

1.3.3 แนวคิดของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 1) หลักสูตรสู่อุณาคน จะมีความเป็นสากลมีมาตรฐาน

- 2) หลักสูตรมีลักษณะกว้าง ชัดหยุ่น หลากหลายต่อเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับชีวิต
- 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
- 4) เนื้อหาสาระของหลักสูตรต้องมีความสมดุลระหว่างศาสตร์และศิลป์ ทฤษฎีและปฏิบัติ เทคโนโลยีและธรรมชาติ
- 5) เพิ่มเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต ได้แก่ ความรู้เรื่องการจัดการ ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
- 6) เพิ่มเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม

1.3.4 จุดหมายของหลักสูตร

- หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็น คนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพจึง กำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้
- 1) เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
 - 2) มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
 - 3) มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทาง วิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
 - 4) มีทักษะกระบวนการโดยเฉพาะคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
 - 5) รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
 - 6) มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภคมีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค
 - 7) เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติ ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นใน วิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
 - 8) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสสิ่งแวดล้อม
 - 9) รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม

1.3.5 โครงสร้างหลักสูตร

สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรมี 8 กลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสถานศึกษา ต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนให้ครบทั้ง 8 กลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกชั้นปี/ ภาค

สาระการเรียนรู้เพิ่มเติมควรริเริ่มจัดให้มีตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้นไป โดยจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาใหม่หรือรายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย โดย เลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่มสาระ

สำหรับเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามสภาพความต้องการของสถานศึกษา ดังรายละเอียดที่แสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4 – 6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
	การศึกษาภาคบังคับ			
	การศึกษาขั้นพื้นฐาน			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800 – 1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800 – 1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800 – 1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800 – 1,000 ชม.

(ที่มา : กรมวิชาการ, 2545)

หมายเหตุ

- สารระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา
 - สารระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน
 - ▲ กิจกรรมที่เสริมการเรียนรู้นอกจากสารระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนา ตนตามศักยภาพ

1.3.6 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมแนะแนว
- 2) กิจกรรมนักเรียน
 - กิจกรรม ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์
 - รักษาดินแดน
 - กิจกรรมอื่นๆ เช่น ชมรม ชุมนุม ฯลฯ

1.3.7 คุณภาพผู้เรียน/ มาตรฐาน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพผู้เรียนจากส่วนกลาง

- 1) มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน
กำหนดคุณภาพผู้เรียน เมื่อเรียนจบ 12 ปี ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ไม่มีกำหนดมาตรฐาน
- 2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น
กำหนดคุณภาพผู้เรียน เมื่อเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ประถมศึกษาปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6
- 3) ผลการเรียนรู้
สถานศึกษากำหนดคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบในแต่ละชั้นปี / ภาคเรียน

1.3.8 การจัดหลักสูตร

- 1) ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
- 2) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

จัดเวลาเรียนเป็นรายปี เน้นพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้สังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานการเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม

- 3) ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

จัดเวลาเรียนเป็นรายปี เน้นการสำรวจความถนัด ความสนใจ การพัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถ ทักษะ พื้นฐานด้านการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความรับผิดชอบ เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

- 4) ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

จัดการเรียนเป็นรายภาค เน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้านมุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ ทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี คัดนำหน้าของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต 40 ชั่วโมง/ภาคเรียน คิดเป็น 1 หน่วยกิต

1.3.9 สื่อการเรียนรู้

- 1) มีความหลากหลาย เน้นการค้นคว้าและอ้างอิง
- 2) จัดทำจัดหาจากท้องถิ่นได้
- 3) เป็นสื่อตามช่วงชั้นมากกว่าสื่อประจำวิชา
- 4) ใช้แหล่งการเรียนรู้
- 5) กำหนดเป็นสื่อกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นสื่อประจำตัว

นักเรียน

1.3.10 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติต่างๆ ในการวัดและการประเมินผล
ดังนี้

- 1) การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน

เป็นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงควบคู่การเรียน การสอน ใช้วิธีการและ เครื่องหมายหลากหลาย เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนระหว่างเรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ แล้วแก้ไข ปรับปรุง ให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดและมีหลักสูตรชัดเจนเพื่อการประเมินผลปลายภาค/ปี

2) การวัดและประเมินผลระดับสถานศึกษา

เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนตามมาตรฐานช่วงชั้น และตรวจสอบการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ตลอดจนคุณภาพที่พึงประสงค์ให้เกิดความมั่นใจ ในคุณภาพผู้เรียน

3) การประเมินคุณภาพระดับชาติ

เป็นการตรวจสอบคุณภาพของการจัดการศึกษาโดยประเมินผู้เรียนทุกคนที่เรียน ในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผู้เรียนสามารถเทียบโอนความรู้และประสบการณ์มาสู่การเรียนใน ห้องเรียนได้

1.3.11 การจบหลักสูตร

ผู้เรียนจบหลักสูตรได้ 2 ช่วง

- 1) จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (การศึกษาภาคบังคับ)
- 2) จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (การศึกษาขั้นพื้นฐาน)

ผู้เรียนที่จะจบการศึกษาทุกช่วงชั้นต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

1.3.12 เกณฑ์การผ่านช่วงชั้น

- 1) ต้องเรียนและผ่านการตัดสินตามเกณฑ์ของสถานศึกษาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 2) ต้องผ่านการประเมิน การอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนตามที่สถานศึกษากำหนด
- 3) ต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด
- 4) ต้องร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

1.3.13 การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายใน เพื่อจัดระบบบริหารจัดการที่มุ่งพัฒนา คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานของหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และสร้างความมั่นใจให้ผู้เกี่ยวข้อง ว่าผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

1.3.14 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

- 1) การจัดการศึกษาด้านศาสนา นาฏศิลป์ กีฬาและอาชีวศึกษา
- 2) การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศต่างๆ
- 3) การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่างๆ
- 4) ผู้มีความสามารถพิเศษ
- 5) การศึกษานอกระบบ
- 6) การศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่างๆ

การจัดการศึกษาดังกล่าว สามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้หลักเกณฑ์ และวิธีการเป็นตามกฎกระทรวง

สรุปได้ว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขัน สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทยและความเป็นสากล โดยการกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น ทั้ง 8 กลุ่มสาระไว้อย่างละเอียดชัดเจนเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 การบริหารและขอบข่ายงานวิชาการ

1.4.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

อุทัย ธรรมเดโช (2531 : 76) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดี

กิติมา ปรีดีติลล (2532 : 74) ที่กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาหรือโรงเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 16) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการเป็นการบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

สมเดช สีแสง (2537 : 104-105) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดี ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะไปตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นว่า

งานวิชาการถือเป็นงานหลักของสถานศึกษา ผู้บริหารจะต้องเข้าใจในงานสื่อการเรียนการสอน งานห้องสมุด งานส่งเสริมการสอน และงานประชุมอบรมทางวิชาการ

อภา บุญช่วย (2537 : 2) สรุปไว้ว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา หมายถึง การบริหารทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งจะต้องดำเนินงานเกี่ยวกับงานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานห้องสมุด งานส่งเสริมการสอนและงานประชุมอบรมทางวิชาการ

อุทัย บุญประเสริฐ (2538 : ม.ป.ป) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่าเป็นงานหลักในการบริหารสถานศึกษาและถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา

จากความหมายของการบริหารงานวิชาการข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ คือ การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย

1.4.2 ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการแบ่งขอบข่ายงานตามนักวิชาการต่างๆ ดังนี้

มิลเลอร์ (Miller, 1965 : 178) ได้กล่าวถึงงานวิชาการว่า ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 4 อย่าง คือ 1) การจัดโปรแกรมการเรียน 2) การปฏิบัติตามโปรแกรม 3) การติดตามการเรียนการสอน 4) การจัดบริการการสอน

กิติมา ปรีดีติลล (2532 : 74) ได้กล่าวว่าขอบข่ายงานวิชาการมีดังนี้ 1) แผนปฏิบัติงานด้านวิชาการ 2) หลักสูตรและการสอน 3) การจัดการเรียนการสอน 4) สื่อการสอน 5) การปรับปรุงการเรียนการสอน 6) การวัดและประเมินผล

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534 : 18-19) ได้กล่าวว่า ขอบข่ายงานวิชาการมีดังนี้ 1) แผนปฏิบัติงานด้านวิชาการ 2) หลักสูตรและการสอน 3) การจัดการเรียนการสอน 4) สื่อการสอน 5) การปรับปรุงการเรียนการสอน 6) การวัดและประเมินผล และงานในหน้าที่ของผู้บริหารเกี่ยวกับการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียน มีดังต่อไปนี้ 1) ปรัชญาและจุดประสงค์ของโรงเรียน 2) หลักสูตรการเรียนการสอน 3) การจัดการเรียนการสอน 4) การนิเทศ 5) กิจกรรมเสริมหลักสูตร 6) สื่อการเรียนการสอน 7) ห้องสมุด 8) การประเมินผล 9) การพัฒนาครู

กรมวิชาการ (2534 : 5-8) ได้กำหนดเกณฑ์การประเมินงานวิชาการในการพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนเพื่อรับรางวัลพระราชทานโดยได้แบ่งงานวิชาการออกเป็น 8 ด้าน คือ

1) การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับหลักการและจุดหมายของหลักสูตร 2) การจัดบุคลากรตรงตามหน้าที่ 3) การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา 4) การจัดสื่อการเรียนการสอน 5) การจัดบริการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน 6) การจัดการเรียนการสอน 7) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 8) การดำเนินการด้านการวัดผลและประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 17-19) กล่าวว่า งานวิชาการแบ่งออกเป็น 4 งาน คือ 1) การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ 2) การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน 3) การจัดการเรียนการสอน 4) การวัดผลและประเมินผล

อุทัย บุญประเสริฐ (2538 : 36) กล่าวว่า งานวิชาการของโรงเรียนจะครอบคลุมในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ 1) งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน 2) งานการสอนและการจัดการเรียนการสอน 3) งานกิจกรรมนักเรียนและการบริหารกิจกรรมนักเรียน 4) งานสื่อการเรียนการสอนและกิจกรรมห้องสมุด 5) งานการวัดผลและประเมินผล 6) งานการนิเทศศึกษาและพัฒนาวิชาชีพและ 7) การประเมินผลการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 5) ได้กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการศึกษาด้วยตนเอง หลักสูตร ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักพัฒนาระบบบริหาร โดยได้ปรับเปลี่ยนรวบรวมในส่วนที่เห็นว่าเป็นเรื่องเดียวกันเข้าด้วยกัน และเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยกำหนดเป็นขอบข่ายของงานวิชาการไว้ 5 ประการคือ 1) หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การนิเทศภายใน 4) การวัดและประเมินผลการศึกษา 5) การประกันคุณภาพการศึกษา

จันทร์ณี สงวนนาม (2545 : 59) แบ่งวิชาการไว้เป็น 6 ด้าน คือ 1) หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร 2) การวิจัยในชั้นเรียน 3) การสอนซ่อมเสริม 4) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 5) การนิเทศภายในสถานศึกษา 6) การประกันคุณภาพ การศึกษา

กมล ภู่งประเสริฐ (2545 : 9-17) แบ่งงานวิชาการเป็น 9 ด้าน คือ 1) การบริหารหลักสูตร 2) การบริหารการเรียนการสอน 3) การบริหารการประเมินผลการเรียน 4) การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา 5) การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา 6) การบริหารการวิจัยและพัฒนา 7) การบริหารโครงการทางวิชาการอื่นๆ 8) การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ 9) การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 33 – 38) ได้แบ่งงานวิชาการไว้ 12 ด้าน คือ

- 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การแนะแนว การศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ ด้านวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และ สถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

1.5 การจัดกิจกรรมส่งเสริมงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2534 : 84 – 86) ได้ให้ความหมายของ การส่งเสริมงานด้าน วิชาการในสถานศึกษาว่ามีใช้หมายถึงการเรียนการสอนในห้องเรียนเท่านั้นแต่ยังหมายถึง กิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างภายใน โรงเรียนที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรวางแผนด้วยการส่งเสริมครูให้ดำเนินการไปตามเจตนารมณ์ ของหลักสูตร

กรมสามัญศึกษา (2539 : 5) ได้กล่าวถึงการพัฒนาและส่งเสริมงานทางด้านวิชาการไว้ 8 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน 2) การจัดซ่อมเสริม 3) การจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน 4) การจัดกิจกรรมนักเรียนตามหลักสูตร 5) การพัฒนาครูทาง ด้านวิชาการ 6) การรวบรวมข้อมูลจำนวนครูที่ผ่านการอบรมทางด้านวิชาการในรอบ 2 ปี 7) การสร้างบรรยากาศทางวิชาการในโรงเรียน 8) การส่งเสริม การวิเคราะห์ วิจัยเพื่อ พัฒนาการเรียนการสอน

จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ขอบข่ายงานวิชาการตามนักวิชาการ ต่างๆ และเอกสารที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวถึงข้างต้นทำให้ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการวิจัยโดย ใช้ขอบข่ายงานวิชาการตามคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล (สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2546) มี 12 ด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ในปัจจุบัน ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

1.5.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ธำรง บัวศรี (2532 : 3) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่าหลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

จิระพันธ์ พูลพัฒน์ (2532 : 3) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่นักเรียนแต่ละคนพึงมีในโปรแกรมการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดหมายทั่วไป และจุดหมายเฉพาะที่ได้มีการวางแผนเอาไว้ในกรอบของทฤษฎีและผลการวิจัยทางการศึกษาหรือการปฏิบัติงานที่ผ่านมาทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ทวีศักดิ์ ไชยมาโย (2534 : 15) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง แผนหรือโครงการจัดการศึกษาซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ทั้งหลายทั้งปวงที่กำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาชาติ

แฮส (Hass 1980 : 4 – 5) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับจากโปรแกรมการศึกษา ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยกรอบของทฤษฎีและการวิจัยในอดีตและปัจจุบันเป็นพื้นฐาน

กรมวิชาการ (2544 : 1) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดว่าด้วยจุดหมาย แนวทาง วิธีการและเนื้อหา ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะคติ และพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดหมายของหลักสูตรการศึกษา

โบซอง (Beauchamp. 1987 : 61 – 62) ได้ให้ขอบเขตความหมายของหลักสูตรไว้ 3 สถานะ คือ

1. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของศาสตร์สาขาหนึ่งในที่นี้ หมายถึง สาขาวิชา หลักสูตรซึ่งเป็นศาสตร์ที่สอนกันในระดับอุดมศึกษา ผู้ที่ศึกษาในสาขาวิชานี้จะต้องศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ศึกษาถึงวิธีการใช้หลักสูตร ศึกษาถึงวิธีการประเมินผล หลักสูตรว่าควรทำแบบใดและจะทำอย่างไร

2. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ ความหมายนี้หลักสูตรจะหมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ เอกสารนั้นจะประกอบด้วย รายละเอียดของจุดหมายของการเรียนการสอน รายละเอียดของ

เนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล การเรียนรวมทั้งการกำหนดเวลาสำหรับการเรียนการสอน

3. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตทางระบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตร ซึ่งหมายความของหลักสูตรในลักษณะนี้จะหมายถึง กิจกรรมทั้งหมดที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักสูตร ได้แก่ การจัดบุคลากร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตร กระบวนการประเมินผลหลักสูตรตลอดจนผลผลิตต่างๆที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักสูตร

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง ขอบเขต แผนหรือโครงการจัดการศึกษาที่ประกอบด้วย รายละเอียดของการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ กิจกรรมต่างๆ ทั้งหลาย ทั้งปวง การจัดการต่างๆ การวัดผลประเมินผล รวมถึงการกำหนดเวลาสำหรับการเรียนการสอนด้วยเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในสถานศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ คุณธรรม และ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนด

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา คือ

1. หลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญๆ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล มีโอกาสใช้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้ อยากเห็น สร้างความมั่นใจและให้กำลังใจในการเรียนรู้ และเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

2. หลักสูตรสถานศึกษา ควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตนเอง ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระเข้าใจในความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรม มีความเสมอภาคมีความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกัน ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับชาติ และระดับโลก

หลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่างๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง

และเพิ่มเติมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้หรือรายวิชาได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคนในสถานศึกษาและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และแผนพัฒนาคุณภาพเพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพนั้นต้องเป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากข้อมูลสารสนเทศด้านต่างๆ ของสถานศึกษาและชุมชน สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการระดมทรัพยากรทั้งของสถานศึกษาและชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่า เต็มตามศักยภาพ

บทบาทของหลักสูตรสถานศึกษามีหลายประการ ดังนี้

1. เป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด พัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพ ความต้องการของสถานศึกษาและท้องถิ่น

2. เป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่างๆ มีไว้ใช้ประโยชน์ในกรณีที่ต้องการศึกษาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3. เป็นเอกสารที่ใช้ประกอบการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อประเมินให้ สอดคล้องสภาพปฏิบัติจริงของสถานศึกษา

แนวทางการปฏิบัติ

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สาระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม

5. นิเทศการใช้หลักสูตร

6. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

7. ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

1.5.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

กรมวิชาการ (2546 : 17) กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) หมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน หรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนเป็นกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่แต่ละบุคคลใช้เพื่อช่วยให้ตนเองเกิดการเรียนรู้ โดยผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้จะตกแก่ผู้เรียนและโดยผู้เรียนเท่านั้น

โสภณ โสมดิ และอภันตรี โสตะจินดา (2545 : 14 – 15) ได้กล่าวถึง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ว่า การจัดการเรียนรู้จะต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นแนวทางที่ให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม มีความสุขในการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และจะนำไปสู่การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตในที่สุด แต่ทั้งนี้ ครูหรือผู้สอนมิได้มีความสำคัญน้อยลง แต่ยังมีมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญหรือประโยชน์สูงสุดที่ ผู้เรียนพึงได้รับตามสิทธิพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง พ่อแม่ และผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องช่วยเหลือกันคิด สร้างสรรค์ จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้นักเรียน ให้เขาได้รู้จักตนเอง ค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญาด้านการคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาและสังเคราะห์เป็นสาระความรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง รวมทั้งเกิดทักษะในการเรียนรู้ที่มีหลากหลายวิธี เช่น การค้นคว้า อภิปราย ถกเถียง ลงมือปฏิบัติจริง ทั้งคนเดียวและเป็นกลุ่มซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่ร่วมกัน ได้อย่างมีความสุข

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่นนี้ เป็นการให้ความสำคัญและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นวิธีการ ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นลอยๆ ไม่ได้จำเป็นต้องมีสาระที่เรียนรู้ควบคู่ไปด้วยกันเสมอ เปรียบเสมือนฝาแฝดที่ต้องอยู่ติดกันตลอดเวลา ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนอาจใช้วิธีการเรียนรู้โดยการถาม การอ่าน หรือการคิด แต่ผู้เรียนไม่สามารถถาม อ่าน หรือคิดลอยๆ ได้ จำเป็นต้องมีเรื่องถาม เรื่องที่อ่าน หรือเรื่องที่คิดด้วย

ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ หรือวิธีการเรียนรู้ กับสาระการเรียนรู้จึงต้องอยู่ควบคู่ไปด้วยกันเสมอ

เมื่อผู้เรียนใช้กระบวนการเรียนรู้เป็นวิธีการเรียนรู้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ แล้ว ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ ผู้เรียนเกิดความเข้าใจหรือไม่เข้าใจในสิ่งที่เรียน นอกจากนี้ สิ่งที่มีเกิดขึ้นควบคู่ไปด้วยกันเสมอโดยผู้เรียนอาจไม่รู้ตัวก็คือ กระบวนการในการเรียนรู้ นั่นเอง เช่น ผู้เรียนอาจพบว่าถ้าเขากล้าถามและใช้คำถามที่เหมาะสม เขาก็จะได้คำตอบตามที่ต้องการ เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อพูดถึงผลการเรียนรู้จึงมีองค์ประกอบสำคัญที่มาเกี่ยวข้อง 2 ส่วน คือ

1. ส่วนที่เป็นสาระการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้

2. ส่วนที่เป็นกระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการเรียนรู้ อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ครั้งต่อไป

เป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้นั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ได้กำหนดเป้าหมายในการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ใน มาตรา 7 ดังนี้

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพจะมีลักษณะอย่างไรรั้น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพไว้ในมาตรา 24 ดังนี้

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล หากสถานศึกษาให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนเข้าใจ

ความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้และจิตวิทยาพัฒนาการ ก็จะสามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนได้ โดยพิจารณาความเหมาะสมเป็นรายวิชา รายกิจกรรม ว่าวิชาใด เรื่องใด กิจกรรมใด สามารถจะมอบหมายงานแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มตามความสนใจ ความถนัด การทำเช่นนี้จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการทำกิจกรรม มีกำลังใจ และมั่นใจที่จะเรียนรู้ต่อไป

2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จะเน้นการฝึกทักษะซึ่งประกอบด้วยการฝึกหัดและฝึกฝนทักษะที่ต้องฝึก ได้แก่

2.1 กระบวนการคิด เช่น ฝึกคิดอย่างเสรี คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดหาความสัมพันธ์เชื่อมโยง คิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดสร้างทางเลือก คิดตัดสินใจ และคิดแก้ปัญหาได้

2.2 การจัดการ เช่น การวางแผน การทำโครงการ การบันทึกผล การประมวลผล การประเมินผล การประสานและร่วมมือปฏิบัติการ การสรุปผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข

2.3 การเผชิญสถานการณ์ เช่น การรับรู้สถานการณ์ การวิเคราะห์สถานการณ์ การควบคุมอารมณ์ของตนเอง การควบคุมสถานการณ์โดยใช้ข้อมูล เหตุผล และความรู้มาประกอบการคิดและตัดสินใจเผชิญและแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างรู้เท่าทัน

2.4 การประยุกต์ความรู้ เช่น การนำความรู้ไปจัดทำเป็นแผนผังความคิด ทำเป็นโครงการ นำไปจัดนิทรรศการหรือนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จะเน้นการเรียนรู้การปฏิบัติจริงซึ่งเชื่อมโยงและสืบต่อเนื่องจากการฝึกทักษะในหัวข้อที่ผ่านมา การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงมีหลายวิธี เช่น การอ่าน การพูด การร้องเพลง การเขียน การวาดภาพ การค้นหาเอกสาร การศึกษานอกสถานที่ การสัมภาษณ์ การสังเกตและการบันทึก การสังเกตและการวิเคราะห์ การทดลอง การสาธิต การแสดงบทบาทสมมุติ การแสดงละคร การจัดนิทรรศการ การทำโครงการ การทำแฟ้มสะสมผลงาน การปฏิบัติงาน ฯลฯ และการปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ต้องเน้นการคิดเป็น ทำได้ ทำเป็น และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ รักการอ่าน และใฝ่เรียนรู้ใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ไม่เฉพาะในขณะที่เรียนเพื่อให้อ่านได้หรือสอบผ่านเท่านั้น

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา คือ การบูรณาการจุดมุ่งหมายและเนื้อหาตามความเหมาะสม หมายความว่าในแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละคาบเวลาต้องมีเนื้อหาวิชาและจุดมุ่งหมายหลัก มีการผสมผสานวิชาอื่นเป็นองค์ประกอบ โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม สามารถนำมาบูรณาการเข้าไปในเนื้อหาและกิจกรรมวิชาอื่นๆ ได้ โดยถือหลักว่า คุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถจะปลูกฝังและสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนได้ทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ หมายถึงสถานศึกษาและครูต้องจัดสิ่งแวดล้อม ปัจจัย และบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น ร่มเย็น มีที่กันแดดกันฝน มีน้ำดื่ม มีห้องน้ำ ห้องส้วมเพียงพอและสะอาด มีหนังสือ วารสาร สื่อ อุปกรณ์ วัสดุฝึกงาน มีบรรยากาศของกัลยาณมิตร อีกประเด็นหนึ่งคือ การแสวงหาความรู้ในลักษณะของการวิจัย โดยเฉพาะการวิจัยในชั้นเรียน หรือการค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ ทั้งผู้สอนและผู้เรียน โดยกระทำไปในงานปกติ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ หมายถึงผู้จัดการเรียนรู้ไม่ใช่ครูฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย ที่จะร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพในทุกเวลาและทุกสถานที่

แนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งของการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมาตรา 22 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ แนะนำ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนเพื่อนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

แนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น มีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึง หลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้น ไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐาน การติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ พัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะ การทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการ ทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงการมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัดและความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

สำหรับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ยึดหยุ่นวิธีการจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน สถานศึกษาและความต้องการท้องถิ่น

แนวทางการปฏิบัติ

1. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการและการเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่างๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม
3. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่างๆ โดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน หรือแบบอื่นๆ ตามความเหมาะสม
4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

1.5.3 การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน

สมบุรณ์ ดันยะ (2545 : 10 – 11) กล่าวว่า การวัดผลการศึกษา (Educational Measurement) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดหรือหาจำนวน ปริมาณ อันดับหรือรายละเอียดของคุณลักษณะ หรือพฤติกรรมความสามารถของบุคคล โดยใช้เครื่องมือเป็นหลัก ในการวัดกระบวนการดังกล่าวจะทำให้ได้ตัวเลขหรือข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ที่ใช้แทนจำนวน และลักษณะที่เกิดขึ้น จากความหมายนี้แสดงว่า การวัดผลการศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีขั้นตอนเป็นระเบียบแบบแผน มีเครื่องมือ มีผลการวัดเป็นตัวเลขหรือ เป็นรายละเอียดที่จะนำไปใช้บรรยายบอกจำนวนหรือระดับของสิ่งที่ถูกวัด

กังวาล เทียนกันท์เทศน์ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงการวัดผลว่า หมายถึง กระบวนการบอกปริมาณหรือคุณภาพสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ใดๆ ที่ตกลงกันไว้แล้ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะที่จะวัดและวัตถุประสงค์ของการวัด

วิลเลียม และสตีเฟน (William Wiersma and Stephen G. Jurs : 1990) ได้กล่าวถึงความหมายของการวัดผลว่า เป็นการกำหนดจำนวนของสิ่งของหรือเหตุการณ์อย่างมีกฎเกณฑ์ เพื่อให้มีความหมายเชิงปริมาณ

จากความหมายของการวัดผล สามารถสรุปได้ว่าการวัดผลเป็นกระบวนการบอกคุณลักษณะของสิ่งของหรือเหตุการณ์ต่างๆ ออกมาเป็นตัวเลขเชิงปริมาณ ดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผน มีเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดผล เพื่อนำตัวเลขเชิงปริมาณที่ได้ไปใช้ในการบรรยายต่อไป

สมนึก กัททิษณี (2541 : 3) กล่าวว่า การประเมินผลทางการศึกษา หมายถึง การตัดสินหรือวินิจฉัยสิ่งต่างๆ ที่ได้จากการวัดผลโดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง

สมบูรณ์ ดันยะ (2545 : 11) ได้กล่าวเพิ่มอีกว่าการประเมินผลทางการศึกษา โดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. ผลการวัด (Measurement) ทำให้ทราบสภาพความจริงของสิ่งที่จะประเมินว่ามีปริมาณเท่าไร มีคุณสมบัติอย่างไร เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณา
2. เกณฑ์การพิจารณา (Criteria) ในการที่จะตัดสินหรือสรุปว่าสิ่งใดดีแล้วใช้ได้หรือไม่ นั้น จะต้องมีเกณฑ์หรือมาตรฐานสำหรับใช้เปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้จากการวัด
3. การตัดสินใจ (Decision) เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าสอดคล้องกันหรือไม่ ทั้งนี้ การตัดสินใจที่ดีต้องอาศัยการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ทุกแง่มุมและการกระทำอย่างยุติธรรมโดยอาศัยสภาพและความเหมาะสมต่างๆ ประกอบ

จากความหมายและองค์ประกอบของการประเมินผลทางการศึกษา พอสรุปได้ว่าการประเมินผลทางการศึกษา หมายถึง การตัดสินสิ่งต่างๆ ที่ได้จากการวัดผลการศึกษาโดยอาศัยเกณฑ์เข้าช่วยในการตัดสินนั้นๆ การตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือไม่ อย่างไรนั้นต้องพิจารณาทุกด้าน จึงจะทำให้การประเมินผลทางการศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การประเมินผลที่จะทำให้รู้ว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ก็คือ การประเมินตามสภาพจริง

ส. วาสนา ประมวลพฤกษ์ (2539 : 50) กล่าวว่า การประเมินผลตามสภาพจริงเป็นการวัดโดยเน้นให้นักเรียนนำความรู้ ความคิดในวิชาต่างๆ ที่เรียน เพื่อนำมาแก้ไขโดยใช้ทักษะการคิดที่ซับซ้อน (Complex Thinking) มากกว่าที่จะถามความสามารถขั้นต้นหรือความสามารถย่อยๆ เป็นการวัดนักเรียนโดยรวมทั้งด้านความคิด เจตคติและการกระทำไปพร้อมๆ กัน

ฮาร์ท (Hart, 1994 : 106) ได้กล่าวว่า การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมและจัดเตรียมข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามความต้องการที่

หลากหลายของการประเมินผลโดยเน้นทั้งการสะท้อนภาพ และวัดการปฏิบัติของนักเรียนจากงาน (Task) และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง (Real – life)

โบร์ค (Burke. 1999 : 9 ; อ้างอิงมาจาก Stefonek. 1991) ได้รวบรวมนิยาม การประเมินผลตามสภาพจริง จากบุคคลต่างๆ โดยสรุปได้ว่า การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการประเมินที่เน้นการใช้ทักษะ และการใช้ความคิดขั้นสูง ซึ่งเน้นที่การผลิตหรือปฏิบัติการ งานที่มีความหมาย (Meaningful) ทำทายความสามารถของนักเรียน โดยใช้ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ในการสืบสวนเพื่อสร้างสรรค์ความรู้มากกว่าที่จะเป็นการผลิตซ้ำ (Reproduction)

ฮาร์ท (Hart. 1994 : 9) กล่าวเพิ่มเติมว่า การประเมินผลจะเป็นไปตามสภาพจริง (Authentic) เป็นการตรวจสอบอย่างตรงไปตรงมาในการปฏิบัติงานที่มีคุณค่า มีความหมาย และมีประโยชน์อย่างแท้จริงต่อนักเรียน โดยใช้สติปัญญาของนักเรียน การประเมินผลตามสภาพจริงเป็นการสังเกตการทำงานที่มีความซับซ้อน หรือการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับชีวิตจริง และเน้นการทำงานเป็นกลุ่มมากกว่าการทำงานเพียงคนเดียว และเน้นการมีส่วนร่วมในการประเมินของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ดังนั้น สรุปได้ว่า การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการประเมินการปฏิบัติการ งานตามสภาพจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความหมาย มีคุณค่า และมีประโยชน์อย่างแท้จริงต่อผู้เรียน โดยต้องใช้ทักษะการคิดขั้นสูง หรือบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ มาใช้ในการปฏิบัติ เพื่อสร้างความรู้ และไม่เพียงแต่มุ่งประเมินความสำเร็จผลงานเท่านั้น แต่ยังสนใจความคิดที่อยู่เบื้องหลังการปฏิบัติการงานนั้นๆ จึงประเมินบันทึกการสะท้อนตนเองในการปฏิบัติงานของนักเรียนด้วย

การประเมินผลตามสภาพจริงนั้นมีหลักการในการวัดและประเมินผลการศึกษาเพื่อให้เป็นไปอย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ ควรยึดหลักการในการการปฏิบัติดังนี้

1. วัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมายการวัดและประเมินผลการศึกษาเป็นกระบวนการตรวจสอบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้ผู้เรียนนั้น ผู้เรียนสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินผลจึงต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน
2. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ เครื่องมือที่มีคุณภาพจะทำให้ผลการวัดมีคุณภาพด้วยและเมื่อนำผลการวัดไปประเมินผล ผลการประเมินก็ย่อมมีความถูกต้องน่าเชื่อถือ
3. คำนึงถึงความยุติธรรม ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการประเมินผล หากขาดความยุติธรรมแล้วก็ย่อมส่งผลให้การวัดและประเมินผลขาดความน่าเชื่อถือ

4. การแปลผลให้ถูกต้อง และต้องพิจารณาให้รอบครอบก่อนที่จะลงข้อสรุปโดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ และวิธีการแปลความหมายเป็นสำคัญ พิจารณาตามหลักตรรกวิทยา ความสมเหตุสมผล ความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของการประเมิน มาตรการวัดและสถิติที่นำมาใช้

5. ใช้ผลการวัดและประเมินผลให้คุ้มค่า การวัดและประเมินผลไม่เป็นเพียงแต่นำมาตัดสิน “ได้” หรือ “ตก” ให้ผู้เรียนเท่านั้นแต่การวัดผลนำมาใช้ประโยชน์อื่นได้อีก เช่น ใช้วินิจฉัยข้อบกพร่องในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาการสอนของครู เป็นข้อมูลสำหรับการแนะแนวผู้เรียนและผู้ปกครอง และการปรับปรุงการบริหารในสถานศึกษา

แนวทางการปฏิบัติ

1. กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน
4. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด
5. พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

1.5.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2544 : 18) ได้สรุปเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้ความจริงอย่างเป็นระบบ ที่มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน มีเครื่องมือวัดที่มีความเชื่อถือได้ และผลการวิจัยนำไปแก้ปัญหการเรียนการสอน การเรียนรู้ การประเมินผลการศึกษา รวมทั้งใช้ในการจัดการศึกษาและวางแผนบริหารการศึกษา

กาญจนา วัฒนา (2544 : 22) ได้ให้ความหมายของการวิจัยในชั้นเรียนไว้ดังนี้ การวิจัยในชั้นเรียนเป็นการวิจัยที่มีรูปแบบของการวิจัยเชิงทดลองและการวิจัยเชิงบรรยาย ผสมผสานกับการวิจัยในชั้นเรียนนี้เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ เพราะการวิจัยในชั้นเรียน ไม่เพียงแต่เป็นกระบวนการค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ และ

นำเชื่อถือได้เท่านั้นแต่ยังเน้นที่การแก้ปัญหาในชั้นเรียนอีกด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า การวิจัยในชั้นเรียนเป็นการวิจัยจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอน คือ สอนไปวิจัยไป แล้วนำผลการวิจัยไปใช้แก้ปัญหาในชั้นเรียน และทำการเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น การวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างจากการวิจัยโดยทั่วไปตรงที่กลุ่มตัวอย่างและเป้าหมายของการวิจัยในชั้นเรียนเป็นการวิจัยปัญหาของนักเรียนในชั้นเรียน โดยครูผู้สอนมีเป้าหมายสำคัญคือ การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนนี้ครูมีบทบาทมากที่สุดได้แก่ จัดประสบการณ์หรือกิจกรรมการสอนที่ดี สร้างสื่อหรือคิดวิธีสอนที่ดีและเหมาะสมกับผู้เรียน เพราะเชื่อว่าสื่อและวิธีสอนที่ดีจะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นด้วยดังนั้นการวิจัยในชั้นเรียนจึงเป็นการวิจัยโดยครูผู้สอนทำในห้องเรียน ทำกับนักเรียนเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนในวิชาที่ครูรับผิดชอบ การวิจัยในชั้นเรียนให้ความสำคัญกับการคิดค้น พัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนการสอน ได้แก่ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและการพัฒนาเทคนิควิธีสอน

สนอง อินละคร(2543 : 1-2) ได้รวบรวมความหมายของการวิจัยในชั้นเรียนไว้ดังนี้

1. การวิจัยในชั้นเรียน คือ การวิจัยที่ครูผู้สอนซึ่งตั้งปัญหาในการเรียนการสอนออกมาและครูผู้สอนซึ่งแสวงหาข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาด้วยกระบวนการที่น่าเชื่อถือได้
2. การวิจัยในชั้นเรียน คือ การศึกษาค้นคว้าหาคำตอบหรือการหาความรู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้หรือแก้ปัญหา ตอบปัญหาโดยวิธีการที่เป็นระบบและเชื่อถือได้
3. การวิจัยในชั้นเรียน คือ วิธีการแสวงหาความรู้โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์
4. การวิจัยในชั้นเรียน คือ การพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนได้อย่างเหมาะสมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด^๑ในชั้นเรียน
5. การวิจัยในชั้นเรียน คือ การวิเคราะห์ปัญหาหรือสิ่งที่พัฒนาแล้วดำเนินการแก้ปัญหาพัฒนาจนได้ผลสำเร็จ และนำเอาวิธีการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาไปใช้ในการเรียนการสอนต่อไป
6. การวิจัยในชั้นเรียน คือ การแสวงหาแนวทางปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนมี^๒ประสิทธิภาพสูงสุด
7. การวิจัยในชั้นเรียน คือ การพัฒนาและปรับปรุง แผนการสอน ชุดการสอน ชุดแบบฝึกหัด สื่อการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนการสอนของตนเอง

กรมวิชาการ (2544 : 19) การวิจัยในชั้นเรียน(Classroom Research)หมายถึงการวิจัย โดยผู้สอนเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนที่ครูรับผิดชอบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ ปัญหาที่เกิดขึ้น และจบด้วยการใช้นวัตกรรม (Innovation) แก้ปัญหาและลักษณะของการวิจัย ในชั้นเรียนมีลักษณะที่แตกต่างจากการวิจัยโดยทั่วไป คือ ปัญหาของการวิจัยเกิดจากการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนที่ซ้ำๆ ซากๆ ครูผู้สอนต้องการที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้สอนใช้นวัตกรรมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และการดำเนินการวิจัยจะกระทำไปพร้อมๆ กับการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน

สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 11-16) ได้ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ได้สังเคราะห์นิยามเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนแล้วสรุปว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน คือ การวิจัยที่ทำโดยครูผู้สอนในห้องเรียนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน เป็นการวิจัยที่ต้องทำอย่างรวดเร็ว นำผลไปใช้ทันทีและสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่างๆ ของตนเองให้ทั้งตนเองและกลุ่มเพื่อนร่วมงานในสถานศึกษาได้มีโอกาสอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแนวทางที่ได้ปฏิบัติ และผลที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป ลักษณะสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการต้องมีการดำเนินงานเป็นวงจรต่อเนื่อง และมีกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่สามารถปฏิบัติได้จริง การนำแนวทางการวิจัยปฏิบัติการไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนที่กำลังดำเนินอยู่ก็ต้องมีการวิจัยเพื่อแสวงหาวิธีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างเรียนและทำการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาผู้เรียนควบคู่กันไป

จากที่นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของการวิจัยในชั้นเรียน พอจะสรุปได้ว่าการวิจัยในชั้นเรียน คือ การวิจัย โดยครูผู้สอนทำเพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนในชั้นเรียนกับนักเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนหรือพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอน การดำเนินการวิจัยจะดำเนินการไปพร้อมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และทั้งยังทำการเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นอีกด้วย

แนวทางการปฏิบัติ

1. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหาร การจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ ในภาพรวมของสถานศึกษา

2. ส่งเสริมให้ครู ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มสาระการเรียนรู้

3. ประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานการวิจัยหรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงานและสถาบันอื่นๆ

1.5.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

เขวง ชันดา (2546 : 23) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้สอนและผู้เรียนนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้

กรมวิชาการ (2544 : 10) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน (Instructional Materials) หมายถึง วัสดุหรือเครื่องมือที่จัดทำขึ้นซึ่งมีข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนดสื่อการเรียน การสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหา เกิดทักษะกระบวนการ และความรู้สึกรักคิดต่างๆ อันจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายทางการศึกษาลำดับแรกของประเทศไทย มีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมานั้น ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้หลายประการ ส่วนเกี่ยวข้องกับสื่อการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีคลื่นความถี่ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปแบบอื่นเพื่อใช้ประโยชน์ทางการศึกษา

ทั้งนี้ยังส่งเสริมสนับสนุนให้มีการผลิตสื่อทุกประเภท พัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาลำดับนี้ได้ให้ความสำคัญต่อสื่อเพื่อการเรียนรู้เป็นอย่างมากทั้งสื่อที่เป็นสื่อทั่วไปและสื่อที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงเป็นภาระหน้าที่ของสถานศึกษาของครู อาจารย์ที่จะต้องจัดหาไว้ให้แก่ผู้เรียน

บทบาทของสื่อการเรียนการสอน

1. เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในกระบวนการเรียนการสอน

ในสภาพของการเรียนการสอนปัจจุบันนี้ มีแนวคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอนได้เกิดขึ้น เช่น เป้าหมายการเรียนการสอนเปลี่ยนจากการสอนของครู – เป็นการเรียนรู้ของนักเรียน การเรียนรู้มีหลายวิธีการ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนหลายๆ อย่างเพื่อให้เหมาะสมกับความเป็นปัจเจกบุคคลของนักเรียน การใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นไปเพื่อจุดประสงค์ของการเรียนรายบุคคลมากกว่าจะเป็นกลุ่ม และการเรียนการสอนเริ่มมีระบบมากขึ้น มีการใช้แผนการสอนอย่างเป็นระบบ ครูผู้สอนจะต้องรู้จักวางแผนการเรียนการสอนของตนเอง นั่นคือครูจะต้องรู้จักกระบวนการวางแผนการเรียนการสอนด้วย และในกระบวนการวางแผนการเรียนการสอนนั้นการพิจารณาใช้สื่อการเรียนการสอนก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

จะเห็นได้ว่าแม้แนวคิดใหม่ๆ จะเกิดขึ้น แต่สื่อการเรียนการสอนก็ยังคงความสำคัญอยู่มากและจะทวีความสำคัญยิ่งขึ้น เพราะบทบาทของครูเปลี่ยนไปจากผู้ให้ความรู้ – เป็นผู้แนะนำความรู้จากสื่อการเรียนการสอนชนิดต่างๆ สื่อการเรียนการสอนกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้สำหรับกระบวนการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือจำเป็นที่ต้องใช้เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปราบรื่นได้ผล อีกทั้งในปัจจุบันสื่อการเรียนการสอนก็มีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ครูพูดหรืออธิบาย (ซึ่งถือเป็นสื่อการเรียนชนิดหนึ่ง) หนังสือเรียน สื่อที่เรียนด้วยตนเอง หนังสือเสริมประสบการณ์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ ตลอดจนสื่อโสตทัศน ซึ่งได้แก่ เทป วีดีโอ สไลด์ ภาพยนตร์ เป็นต้น

2. มีหลายรูปแบบในการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนจะต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน ซึ่งก็แน่นอนว่าจะต้องมีความกว้างขวาง หลากหลาย หลายข้อ หลายประการ ให้ทั้งรู้จักจำ คิดเป็นและทำเป็นด้วย การที่นักเรียนจะบรรลุจุดประสงค์หลายๆ อย่างได้นั้นครูจะใช้วิธีบอกหรืออธิบายอย่างเดียว หรืออ่านจากหนังสือเรียนอย่างเดียว นักเรียนคงจะไม่บรรลุจุดประสงค์ นั่นคือเกิดความจำเป็นที่จะต้องมีสื่อการเรียนที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งมีความเหมาะสมกับนักเรียนและมีระบบสร้างหรือการพัฒนาตามกระบวนการสร้าง พัฒนาสื่อการเรียนการสอนนั่นเอง

แนวทางการปฏิบัติ

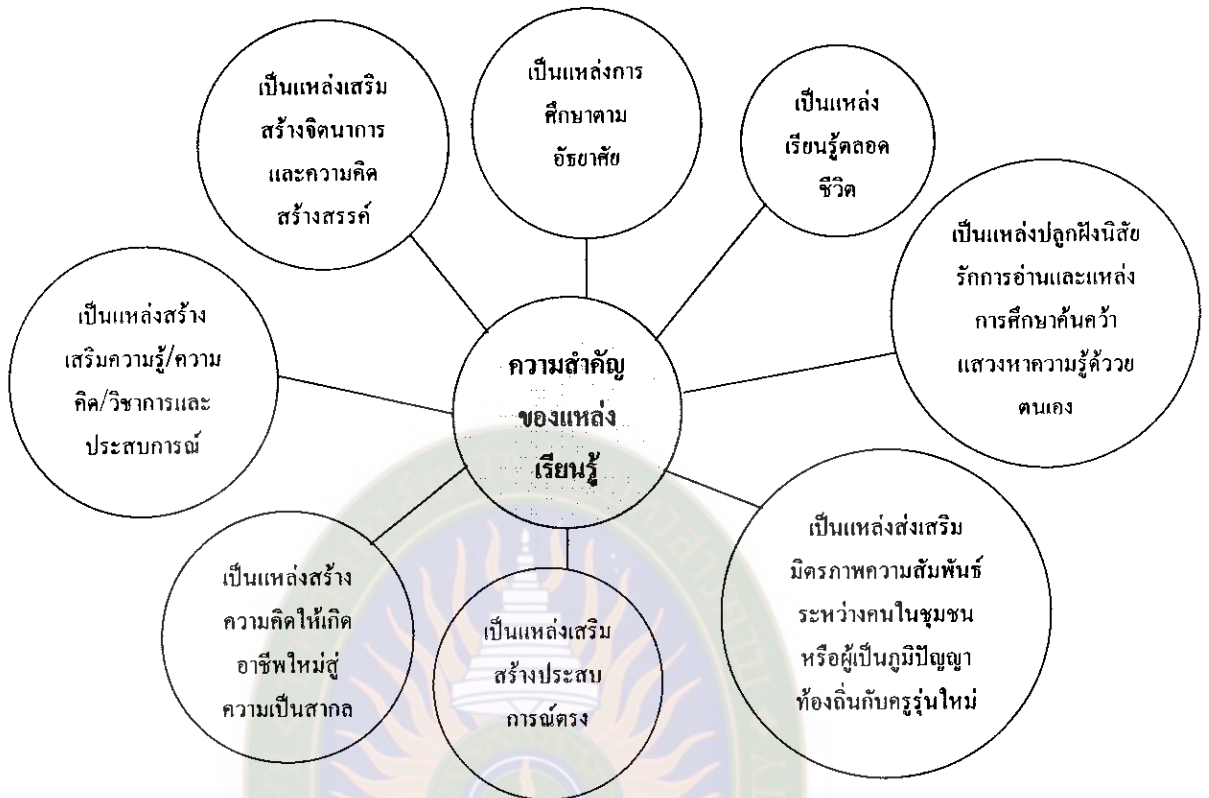
1. ศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการบริหารงานวิชาการ
2. ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน

3. จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการเรียนการสอน และการพัฒนางานด้านวิชาการ
4. ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาและการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น
5. การประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

1.5.6 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

ฝ่ายบริการทางการศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม (2545 : 4 – 8) ได้กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้ แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ วิทยากร ภูมิปัญญาชาวบ้านและประสบการณ์อื่นๆ ที่สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22 – 23 และหมวด 9 มาตรา 63 – 64 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ และเทคโนโลยีการศึกษาที่เน้นบทบาท และความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

การเรียนการสอนเป็นกระบวนการสื่อสารความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ความคิดเห็น ตลอดจนเจตคติ ซึ่งอาจทำได้หลายวิธีและอาจใช้เครื่องมือประกอบการสอนอื่นๆ อีกมากมาย โดยมีการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีความรู้ คุณธรรม โดยจัดกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ดังนั้นในการสอนโดยการบรรยาย หรือการใช้หนังสือเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุจุดหมายตามที่คาดหวังไว้ เพราะในสังคมปัจจุบันเป็นยุคสมัยที่ข้อมูลข่าวสาร ความรู้สมัยใหม่ตลอดจนเทคโนโลยีการสื่อสารได้แพร่หลายขยายกว้างขวางอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพความสามารถของผู้เรียนอย่างเต็มที่ ให้มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยใช้แหล่งความรู้ที่มีหลายรูปแบบมากมาย กล่าวคือ การเรียนการสอนจำเป็นต้องเลือกแหล่งเรียนรู้ ที่ทำให้ผู้เรียนได้รู้ด้วยตนเอง มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และมีความรับผิดชอบที่จะสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งสามารถสรุปแผนผังที่ความคิดได้ ดังภาพที่ 1



แผนภูมิที่ 1 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

ประเภทของแหล่งเรียนรู้ที่จัดไว้ 3 ประเภท ได้แก่

1. แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้จากสภาพจริง เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนพฤกษชาติ ภูเขา ทะเล แม่น้ำ ลำคลอง ป่าภูผาเทิบทางธรรมชาติ เช่น ฝนตก แดดออก น้ำท่วม ความแห้งแล้ง ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ที่จัดหรือสร้างขึ้น ซึ่งมีในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ได้สะดวกและรวดเร็ว

2.1 แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา ได้แก่ ห้องเรียน ห้องสมุด สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สนามกีฬา ฯลฯ

2.2 แหล่งการเรียนรู้นอกสถานศึกษา ได้แก่ ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ สถาบันค้นคว้าวิจัย แหล่งวิชาการ แหล่งบริการ สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ห้องสมุดประชาชน ศูนย์กีฬา ศูนย์การค้า ฯลฯ

3. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง ลุง ป้า น้า อา ตา ลี ตาสา ขายมี ขายมา ตลอดจนบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาในสาขาอาชีพ

วิธีการใช้แหล่งเรียนรู้คือการนำผู้เรียนไปสู่แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งในบริเวณสถานศึกษา และนอกสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ประสบการณ์ ได้ปฏิบัติจริงจากแหล่งเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนในสาระต่างๆ ตามหลักสูตรพื้นฐานการนำนักเรียนสู่แหล่งเรียนรู้ ยึดหลักดังนี้

1. การใช้แหล่งเรียนรู้เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ประสบการณ์ ที่กว้างขวาง เริ่มจากแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัว เช่น ในบ้าน ห้องเรียน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ ในชุมชน และแหล่งเรียนรู้อื่นๆ นอกสถานศึกษา เช่น การศึกษาดูงานในแปลงสาธิตการเกษตร ไร่ นา สวน แหล่งซื้อขายบริการ การประกอบอาชีพในชุมชน ร้านค้า โรงงาน อุตสาหกรรม สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัด สถานที่ราชการของรัฐ เช่น สำนักงาน ประมงจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์ วิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยี ศูนย์วิจัยการเกษตร วิทยาลัยสารพัดช่าง ศูนย์การค้า เป็นต้น

2. การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อการฝึกปฏิบัติทดลอง ศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง สอดคล้องกับการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ เป็นสื่อในการเรียนรู้โดยมี การประสานงานกับเจ้าของกิจการหรือหัวหน้าส่วนราชการกำหนดงานที่จะปฏิบัติ ระยะเวลา ในการฝึกปฏิบัติและผลการฝึกปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ เช่น การปฏิบัติ ทำนา เกี่ยวข้าว การฝึกงานในสถานประกอบการเอกชน เช่นงานเชื่อมโลหะ งานปูน งานไม้ และการฝึกงานในส่วนราชการ งานสารสนเทศ งานสารบรรณ

3. การใช้แหล่งเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถให้คำแนะนำสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในสายการงานอาชีพและเทคโนโลยี โดยดำเนินการ 2 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สนับสนุนการเรียนรู้ที่กว้างขวางให้แก่ผู้เรียน

แนวทางที่ 2 การนำผู้เรียนไปยังแหล่งที่อยู่หรือสถานประกอบการของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีนี้จะเน้นในงานปฏิบัติหรืองานที่ต้องใช้อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ที่ สถานศึกษาไม่สามารถจัดหาได้

ข้อควรคำนึงในการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน จะต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนสนใจ ใฝ่รู้ ร่วมฝึกปฏิบัติด้วยความเต็มใจและมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ ซึ่งจะเกิดประโยชน์กับผู้เรียนตามสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี และเป็นพื้นฐานในการนำประสบการณ์ ความรู้ที่ได้รับ ไปประกอบอาชีพต่อไป

แนวทางการปฏิบัติ

1. สำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง
2. จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัวยุวชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง
3. จัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัวยุวชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน
4. ส่งเสริม สนับสนุนให้ครู ใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.5.7 การนิเทศการศึกษา

เสถียร เทียงธรรม (2542 : 37) ได้สรุปไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง อันจะส่งผลโดยตรงตัวนักเรียน ดังนั้น จึงไม่เป็นการเหมาะสมที่จะเลียนแบบหรือลอกแบบการทำงานกันโดยมิได้มีการดัดแปลงแก้ไขให้

เหมาะสม การนิเทศโดยอาศัยการสร้างนี้ เป็นการให้เสรีภาพแก่ครูอย่างเต็มที่ในการทำงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 3) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษาหรือการที่ผู้นิเทศใช้กระบวนการการกระตุ้น ชี้แนะ ทำทนาย ริเริ่ม ร่วมคิด ร่วมทำสนับสนุนให้มีการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนตามความจำเป็นของการพัฒนา โดยผ่านครูและผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นงานพัฒนาที่ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งคุณภาพที่การเรียนการสอนและผลที่เกิดกับนักเรียน เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการสอนนักเรียน

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษา อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนเป็นสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 10) ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา เป็นการบริหารจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นคุณภาพในปัจจุบัน ต้องอาศัยกระบวนการต่างๆ จึงจะประสบผลสำเร็จ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย กระบวนการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศภายใน ซึ่งทั้ง 3 กระบวนการต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 15) ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศศึกษาอาจแยกกล่าวได้ 2 นัย คือ ความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาและความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับระบบสถานศึกษา ซึ่งจะต้องมีกรนิเทศในระบบการศึกษา มีสาเหตุมาจาก

1. สภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือ ผู้นิเทศหรือศึกษานิเทศก์
2. ความรู้ในสาขาวิชาการต่างๆ เพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ โดยไม่หยุดยั้งเป็นเหตุให้แนวคิดในเรื่องการเรียนการสอนเปลี่ยนไปตลอดเวลา ครูจำเป็นต้องติดตามศึกษาให้มีความรู้ในการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เพื่อให้มีความรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ แต่โดยเหตุที่ครูมีภาระหน้าที่ในการสอนและทำกิจกรรมต่างๆ มากจนล้นมือ จึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องให้การนิเทศเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือในเรื่องนี้
3. การพัฒนาการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน จำเป็นต้องอาศัยการนิเทศจากผู้เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะนั้น คือ ผู้นิเทศหรือศึกษานิเทศก์นั่นเอง
4. คุณภาพของการศึกษาหรือมาตรฐานการศึกษาของประเทศ จำเป็นต้องรักษาไว้ ศึกษานิเทศก์จะทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินและช่วยเหลือในการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่างๆ ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้

การนิเทศการศึกษาจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษาในทุกระดับ เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ความมุ่งหมายในการนิเทศการศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ ดังต่อไปนี้

ซารี มณิศรี (2535 : 2) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายที่ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานนิเทศในสถานศึกษา คือ

1. เพื่อช่วยเหลือให้ครูได้เข้าใจถึงปัญหาต่างๆ ของเด็กที่กำลังสอนอยู่และพยายามให้ครูเห็นและเข้าใจอย่างชัดเจนว่าเด็กในวัยนี้มีลักษณะพฤติกรรมและความต้องการอย่างไร จะดำเนินการสอนและจัดโปรแกรมต่างๆ ของสถานศึกษาให้สนองต่อความสนใจและความต้องการของเด็กให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. เพื่อให้ครูได้ทราบถึงความแตกต่างของเด็กแต่ละคนทราบจุดอ่อนในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร และช่วยให้การวางแผนการสอนให้เหมาะสมเพื่อแก้จุดอ่อนเหล่านั้น การเรียนการสอนจะได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย

3. เพื่อให้ครูได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ถึงจุดประสงค์ของการศึกษาโดยทั่วไปของสถานศึกษา ตลอดจนปรัชญาของสถานศึกษาและช่วยให้ครูดำเนินการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น

4. เพื่อช่วยให้ครูมีลักษณะเป็นผู้นำและเป็นนักประชาธิปไตย

5. เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา ได้สำรวจค้นพบความสามารถพิเศษของครูแต่ละคน เพื่อที่จะได้มอบหมายงานให้เหมาะสมตามความสามารถและความถนัดนั้นๆ นอกจากนี้ยังได้สร้างความสามารถพิเศษนั้นๆ ได้พัฒนายิ่งขึ้นอีกด้วย

6. เพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อสร้างเสริมขวัญและกำลังใจของครู คณะครูให้อยู่ในสภาพสูง เพื่อที่จะได้กลมเกลียวกันมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรู้และความภูมิใจในอาชีพครูที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่

7. เพื่อช่วยให้ครูรู้สึกปลอดภัยในการทำงาน เพื่อป้องกันครูจากการถูกดำเนินหรือกล่าวโทษที่ไม่เป็นธรรม

8. เพื่อประเมินผลการเรียนของเด็ก การสอนของครูและการหาช่องทางที่จะให้ผลการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่จะทำได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2542 :17)ได้กำหนดความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริม พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2. เพื่อแก้ไขปัญหาให้ความช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหาร ผู้สอนและบุคลากรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

3. เพื่อพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยี รูปแบบการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

4. เพื่อพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา ให้มีความรู้ และประสบการณ์อันจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานดังกล่าวได้ รวมทั้งให้มีขวัญและกำลังใจในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

5. เพื่อให้ปรึกษาและประสานงานทางวิชาการแก่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หรือสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ กิ่งอำเภอและสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา กิ่งอำเภอและสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานองค์การระหว่างประเทศ

6. เพื่อประสานงานและให้ความร่วมมือกับสำนักงานศึกษาธิการเขต สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ดำเนินโครงการและงานพัฒนาต่างๆ ที่กระทรวงและกรมมอบหมายไปยังเขตการศึกษาจังหวัดและอำเภอ

วารสารวิชาการ (2545 : 27) ได้กล่าวถึงแนวโน้มบทบาทและภารกิจสำคัญของบุคลากรในการนิเทศภายในสถานศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา ได้สรุปดังต่อไปนี้

1. บทบาทในการส่งเสริมและจัดให้มีการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อให้เกิด การพัฒนาตนเอง สามารถดำเนินงานตามนโยบายได้ถูกต้องทำหน้าที่ในสถานศึกษาได้อย่างสมบูรณ์

2. บทบาทในการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพครู โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ส่งเสริมให้มีการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับครูในสถานศึกษา

3. บทบาทในการจัดประชุมอบรม มีการจัดประชุมอบรมรูปแบบต่างๆ อาทิเช่น การประชุมปฏิบัติการ การจัดสัมมนา การอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น นอกจากประชุมอบรมในสถานศึกษาแล้ว ต้องส่งเสริมให้ครูมีโอกาสเข้ารับการอบรมในการพัฒนาวิชาชีพ นำทักษะความรู้มาปฏิบัติงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. บทบาทในการติดตามประเมินผล จะช่วยให้ครูพัฒนาศักยภาพได้ดียิ่งขึ้น การประเมินเพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้เกิดการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์

5. บทบาทในการใช้กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษา สมาคมวิชาชีพเป็นแนวทางเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิก ในสถานศึกษาโดยใช้กลุ่มหรือเครือข่ายช่วยเหลือโดยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดประชุมทางวิชาการ ฯลฯ

6. บทบาทในการสร้างครูต้นแบบ (Master Teacher) จากหลายสาขาวิชา ซึ่งจะก่อให้เกิดผลในการพัฒนาและเป็นแบบอย่างแก่ครูอาจารย์ทั่วไปได้

กล่าวได้ว่า บทบาทของบุคลากรการนิเทศภายในสถานศึกษามีความจำเป็นและมีความสำคัญที่สถานศึกษาต้องเตรียมบุคลากรให้พร้อมเพื่อรองรับการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้บังเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และดำเนินบทบาทได้ตามภารกิจที่กำหนดไว้

แนวทางการปฏิบัติ

1. จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา
2. ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลาย และเหมาะสมกับสถานศึกษา
3. ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา
4. ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา

5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

1.5.8 การแนะแนวการศึกษา

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2543 : 349) ได้ให้ความหมายของการแนะแนวว่า การแนะแนวเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เขาสามารถนำตนเองได้ เป็นต้นว่า ตัดสินใจได้ว่าจะศึกษาด้านใดประกอบอาชีพหรือแก้ปัญหาอย่างไร และสามารถปรับตัวได้อย่างมีความสุข มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ได้พัฒนาตนเองให้ถึงขีดสุดในทุกด้าน

โจนส์ (Jones. 1980 : 36) ได้ให้ความหมายของการแนะแนวว่า หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งได้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอีกคนหนึ่ง โดยมุ่งที่จะให้เกิดความเจริญของงานรับผิดชอบต่อตนเองได้เป็นอย่างดี บริการแนะแนวมีขอบเขตครอบคลุมไปถึงโรงเรียน ครอบครัว วงการธุรกิจ โรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล สรุปได้ว่า การแนะแนวเกิดขึ้นทุกหนทุกแห่งที่ต้องการความช่วยเหลือและมีบุคคลให้ความช่วยเหลือ

เทพชัย แผงพงษ์ (2539 : 13) ได้กล่าวไว้ว่า การแนะแนวหมายถึง กระบวนการหรือกรรมวิธีช่วยเหลือบุคคล เพื่อช่วยให้บุคคลรู้จักเข้าใจตนเอง รู้ขอบความสามารถ ความถนัด ความสนใจและคุณลักษณะอื่นๆ ของตนเองได้อย่างถูกต้องเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาของตนเองได้อย่างฉลาด สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม สถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

เกษม วัฒนชัย (2544 : 1 – 2) กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการแนะแนวซึ่งเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อมในการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป ได้รู้จักและเข้าใจตนเองรู้จักคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง รู้จักเป้าหมายของชีวิต สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เพื่อนำสู่คุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป ดังนั้นการแนะแนวจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างคน สร้างงาน และสร้างชาติ กล่าวคือ สร้างคน ให้คนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างงาน คือ ให้คนรู้ ความถนัด ความสนใจ และบุคลิกภาพของตน และข้อมูลอาชีพ ตลอดจนสามารถสัมพันธ์ตนเองกับอาชีพได้อย่างถูกต้อง มีการฝึกงานอาชีพหรือมีประสบการณ์ในงาน มีคุณลักษณะพื้นฐานที่จะเป็นในการประกอบอาชีพประสบความสำเร็จ สร้างชาติ คือ ให้คนมีความรู้ทางวิชาการ (ทฤษฎี) มีทักษะทางวิชาการ มีคุณธรรม จริยธรรม เอื้ออาทร สามานฉันท์และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

กรมวิชาการ (2544 : 5-6) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน สร้างเสริมทักษะชีวิตวุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ทางเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาในด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

จากความหมายของการแนะแนวดังกล่าวสรุปได้ว่า เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้บุคคลรู้จักและเข้าใจตนเอง เรียนรู้ที่จะเข้าใจสภาพแวดล้อม รู้จักวิธีการที่จะเผชิญกับปัญหาตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง สามารถวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคตของ

ตนเองได้อย่างถูกต้องและปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างดี ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต กระบวนการแนะแนวนี้จัดขึ้น โดยกลุ่มบุคคลที่ผ่านการฝึกฝนมาแล้วอย่างดี ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะทำหน้าที่ช่วยเหลือและส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการไปทุกๆ ด้าน และสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นกรรมวิธีที่ต้องกระทำติดต่อกัน การแนะแนวเป็นไปโดยอิสระจากการบังคับให้เสรีภาพแก่บุคคลที่จะคัดเลือกและตัดสินใจด้วยตนเอง การแนะแนวเป็นวิธีการที่จะช่วยพัฒนาบุคคลไปสู่จุดหมายปลายทางของชีวิตที่สมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้เองการแนะแนวจึงเป็นหลักที่สอดคล้องกับชีวิตอีกด้านหนึ่ง คือ ด้านความเจริญงอกงาม ซึ่งการแนะแนวจะบรรลุเป้าหมายได้ต้องเป็นบุคคลที่มีใจรักงานแนะแนวอย่างแท้จริงและยินดีเสียสละเพื่องานแนะแนวได้ จึงจะให้งานแนะแนวประสบความสำเร็จและมีความเจริญก้าวหน้า การแนะแนวจำเป็นต้องกระทำต่อเนื่องกันไปเป็นหน้าที่โดยตรงของโรงเรียนที่จะต้องพัฒนานักเรียนให้สามารถดำเนินชีวิตไปตามทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของตนเองสามารถพัฒนาตนเองไปจนถึงขีดสูงสุดของความสามารถที่ตนเองมีอยู่และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น

มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการแนะแนวการศึกษาไว้หลายท่าน ดังนี้

กรมวิชาการ (2538 : 9) กำหนดจุดมุ่งหมายการจัดบริการแนะแนวในสถานศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนให้ครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

1. ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของนักเรียน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมให้เป็นไปอย่างดี ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นของชีวิตเพื่อมิให้พัฒนาการของนักเรียนหยุดชะงัก
2. สร้างเสริมและแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนให้เปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ดีมีคุณ มีชีวิตที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับของสังคม
3. ช่วยเหลือ ดูแลนักเรียนให้เรียนรู้ตามสมรรถภาพของตนเอง มองเห็นคุณค่าความสำคัญของตนเอง มองเห็นชีวิตในอนาคต รู้และปฏิบัติตนอย่างชาญฉลาด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ลักษณะ สรวิวัฒน์ (2543 : 350) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของการแนะแนวดังนี้

1. การกำหนดให้บุคคลเกิดการพัฒนาที่ดีที่สุด
2. การทำให้บุคคลเกิดความเจริญรอบตัวทุกด้าน
3. การทำให้บุคคลเจริญสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้
4. การทำให้บุคคลเจริญอย่างเต็มที่ และมีความสุข
5. การทำให้บุคคลรู้จักกาลเทศะ

6. การทำให้บุคคลมีความเจริญงอกงามในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์
สังคม และจิตใจ

7. การทำให้บุคคลมีความเจริญงอกงามในการที่จะแนะนำตนเอง และทำให้ตัว
เองบรรลุนิติภาวะ

8. การทำให้บุคคลสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในทุกเรื่อง

9. การทำให้บุคคลมีความสุขตามเอกภาพของตน และสามารถทำให้เกิดความ
สงบสุขในสังคมได้อย่างแท้จริง

10. การทำให้บุคคลเรียนรู้ที่ดำรงชีวิตอยู่มากกว่าที่จะปล่อยให้ชีวิตผ่านไปวันๆ

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการแนะนำมีความจำเป็นต้องจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือบุคคล
ให้สามารถเลือกแก้ปัญหา และตัดสินใจด้วยตนเองอย่างดีที่สุด เพื่อที่จะสามารถดำเนินชีวิตและ
ปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสถานการณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้ดี

กรมวิชาการ (2543 : 10 – 11) กำหนดเป้าหมายการแนะนำไว้ว่า การแนะนำมี
เป้าหมายที่นักเรียนทุกคน ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักเข้าใจสิ่งแวดล้อม
สามารถปรับตัวเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม สถานการณ์เป็นอย่างดี ตลอดจนสามารถตัดสินใจ
เลือกปฏิบัติได้ถูกต้อง เฉลียวฉลาด โดยมีจุดเน้น 3 ประการ คือ

1. การป้องกัน
2. การแก้ปัญหา
3. การส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน

กรมวิชาการ (2545 : 38) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการแนะนำไว้ว่า การแนะนำ
เป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลเข้าใจตนเองและตัดสินใจที่จะช่วยตนเองได้ด้วยตนเอง มีหลักการ
ของการแนะนำ 3 ประการสำคัญต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการสามารถพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ
2. เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการสามารถป้องกันปัญหาที่จะเกิดกับตนเองได้
3. เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการสามารถหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาที่จะเกิดกับ
ตนเองได้

เป้าหมายของการแนะนำมีที่มาจากปรัชญาของการแนะนำเพราะปรัชญาคือแนวคิด
หรือความเชื่อพื้นฐานในเรื่องใดๆ ที่ส่งผลมายังการกำหนดเป้าหมายของเรื่องนั้นๆ

ปรัชญาของการแนะนำหรือความเชื่อพื้นฐานของการแนะนำที่เกี่ยวกับธรรมชาติ
มนุษย์ คือ

1. มนุษย์ทุกคนมีคุณค่า ทั้งคุณค่าต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคม ทั้งสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่และสังคมที่เกี่ยวข้อง และสิทธิโดยเท่าเทียมกันที่จะพัฒนาตนเองให้มีความสามารถสูงสุดตามศักยภาพที่แต่ละคนมีอยู่

2. มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี ที่สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ได้ในฐานะเป็นบุคคลหนึ่งของสังคม ฉะนั้นทุกคนจึงควรได้รับการยอมรับโดยทัดเทียมกันในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของสังคมเช่นกัน

3. มนุษย์ทุกคนมีความแตกต่างกันและทุกคนมีทั้งส่วนดีและส่วนด้อย ดังนั้น ทุกคนจึงควรยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล

4. พฤติกรรมทุกพฤติกรรมของมนุษย์มีสาเหตุหรือมีที่มาไปเสมอ ฉะนั้น การเข้าใจเหตุผลของการแสดงพฤติกรรมใดๆ ของบุคคลจำเป็นต้องค้นหาสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นๆ

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2543 : 9-10) กล่าวถึงปรัชญาสำคัญของการแนะแนวกำหนดไว้ดังนี้

1. มนุษย์มีความแตกต่างกันทั้งบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย เจตคติ ความรู้สึก สภาวะของจิตและอารมณ์ ความสนใจ ความสามารถ ความถนัด และสติปัญญา

2. พฤติกรรมของมนุษย์ย่อมมีสาเหตุมีรูปแบบที่แตกต่างกันและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งอาจจะเปลี่ยนไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้

3. มนุษย์ทุกคนย่อมมีปัญหา มีความคับข้องใจ และต้องการได้รับการช่วยเหลือยิ่งเป็นเด็กเพียงใดก็ต้องการความช่วยเหลือมากเพียงนั้น เพราะอ่อนต่อโลก ขาดประสบการณ์จึงมีความยุ่งยากที่จะต้องแก้ปัญหาตามลำพัง

4. มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีศักยภาพ มีศักยภาพ มีคืออยู่ในตัว เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสูงยิ่ง จะมีความสุขก็ต่อเมื่อมีโอกาสได้ใช้ความรู้ ความสามารถ สติปัญญาอย่างเต็มที่ หากได้รับการแนะแนวที่ถูกต้องจะสามารถช่วยตนเองให้พัฒนาเจริญงอกงามถึงขีดสุด ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

5. การแนะแนวยึดหลักเมตตาธรรม อาศัยความรัก ความหวังดีต่อกัน ยึดมั่นในความเป็นประชาธิปไตย เคารพกันตามเหตุผลและร่วมมือประสานงานกัน

6. การให้คำปรึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการแนะแนว ยึดหลักการว่า ช่วยเหลือให้เขารู้จักการปรับตัวและสามารถนำตนเองช่วยเหลือตนเองได้ในโอกาสต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 5 – 6) ขอบข่ายของการแนะแนว การศึกษาเป็นการกำหนดภารกิจแนะแนว ตามความต้องการของผู้เรียนที่สนองจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งการกำหนดขอบข่ายภารกิจแนะแนวนี้ จะต้องอาศัยหลักการแนะแนวพื้นฐาน ดังต่อไปนี้

1. การแนะแนวการศึกษามุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนได้เต็มศักยภาพ รู้จักแสวงหาความรู้ และวางแผนการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวด้านการเรียน และมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน

2. การแนะแนวอาชีพช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและโลกของงานอย่างหลากหลาย มีเจตคติและนิสัยที่ดีในการทำงาน มีโอกาสได้รับประสบการณ์และฝึกงานตามความถนัด ความสนใจ

3. การแนะแนวเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตัวเองและผู้อื่น มีอารมณ์มั่นคง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจสิ่งแวดล้อมและสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

กรมวิชาการ(2545 :38 – 39)ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการแนะแนวว่าจากการสังเคราะห์งานที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่แนะแนวของนักแนะแนวแขนงวิชาการแนะแนว สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้กำหนดขอบข่ายของงานแนะแนวไว้ 3 มิติ คือ

1. มิติที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่นักแนะแนวจะให้บริการ ได้แก่ บุคคลทั้งที่เป็นเด็กวัยรุ่น และผู้ใหญ่ ซึ่งหมายถึงว่าการให้บริการแนะแนวนี้ต้องให้กับบุคคลทุกวัยโดยทั่วถึง

2. มิติที่เกี่ยวข้องกับด้านต่าง ๆ ที่นักแนะแนวจะช่วยบุคคลแต่ละวัย ได้แก่ ด้านการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว – สังคม นั่นคือ การแนะแนวต้องครอบคลุมทั้งการแนะแนวด้านการศึกษา การแนะแนวด้านอาชีพ และการแนะแนวด้านส่วนตัว – สังคม

3. มิติที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของนักแนะแนว ได้แก่ ภารกิจด้านบริการ ด้านบริหาร และด้านวิชาการ ซึ่งหมายถึงว่า นอกจากนักแนะแนวจะให้บริการทั้ง 5 แก่ผู้รับบริการ อันได้แก่ บริการศึกษา รวบรวมข้อมูลรายบุคคล บริการสนเทศ บริการปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการติดตามและประเมินผลแล้วนักแนะแนวยังต้องมีหน้าที่ในการจัดการหรือบริหารงานแนะแนวให้ลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะต้องทำการวิจัยเพื่อแสวงหาองค์ความรู้ทางการแนะแนวมาพัฒนาของตนเองด้วย

แนวทางการปฏิบัติ

1. จัดระบบการแนะแนวทางวิชาการ และวิชาชีพภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกระบวนการเรียนการสอน
2. ดำเนินการแนะแนวการศึกษา โดยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา
3. ติดตามและประเมินผลการจัดการระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา
4. ประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านแนะแนวการศึกษา กับสถานศึกษา หรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่การศึกษา

1.5.9 การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

อารีรัตน์ วัฒนสิน (2540 : 1) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง การปฏิบัติ การทั้งหมดตามระบบและแผนที่วางไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้ทุกคนเชื่อมั่นว่าผลิตภัณฑ์หรือบริการมีคุณภาพตามที่ต้องการ

อุทุมพร จามรมาน (2541 : 1) การประกันคุณภาพ หมายถึง การระบุนความชัดเจน ในวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนวิธีปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

สงบ ลักษณะ (2541 : 2) การประกันคุณภาพ คือ การวางแผนและการปฏิบัติของ หน่วยผลิตที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของผู้ใช้ผลผลิต

ดังนั้น การประกันคุณภาพ หมายถึง การดำเนินงานหรือกระบวนการที่จะพัฒนาคุณภาพของผลผลิตหรือบริการให้ได้มาตรฐานที่กำหนด

การประกันคุณภาพการศึกษานั้น กรมวิชาการ(2542 :10)กล่าวถึงการประกันคุณภาพ การศึกษาว่า เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อสร้างความมั่นใจได้ว่าสถานศึกษา จะสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐาน โดยนักเรียนหรือผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะต่างๆ ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของ สังคม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 2) ให้ความหมายของ การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) กับการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) สองคำนี้มักใช้แทนกันอยู่เสมอ ความแตกต่างในคำสองคำนี้อยู่ที่การสื่อความหมายถึง วิธีการ ในเรื่องคุณภาพ การควบคุมคุณภาพมีแนวความคิดอยู่บนพื้นฐานของ “การแก้ไข” ขณะที่การ ประกันคุณภาพมีแนวความคิดอยู่บนพื้นฐานของ “การป้องกัน” ในด้านการให้คำนิยามของคำ

“คุณภาพ” การควบคุมคุณภาพให้ความหมายว่าเป็นเรื่องของความดี ความงาม แต่การประกันคุณภาพให้ความหมายในแง่มุมของการบรรลุความต้องการที่แท้จริงของลูกค้า (นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม) และสอดคล้องกับวิถีชีวิต การประกันคุณภาพจึงเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เปลี่ยนมิติจากการเป็นผู้มีอำนาจกำหนดคุณภาพ และผู้ควบคุมคุณภาพ มาเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

กษมา วรวรรณ ณ อุรุยา (2541 :16) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ หมายถึงระบบประกันคุณภาพที่เกิดขึ้นในงานประถมศึกษา เพื่อให้มั่นใจว่าการจัดการศึกษาจะบรรลุจุดหมายสำคัญ คือ เด็กได้รับการพัฒนาที่สมดุลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาอย่างน้อยในระดับพื้นฐานที่เด็กไทยทุกคนพึงได้รับและมีโอกาสพัฒนาไปจนเต็มศักยภาพของแต่ละคน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2541 : 4) ได้ให้ความหมายว่าการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า สถานศึกษาเอกชนมีแนวทางการจัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับหลักการ นโยบาย และจุดเน้นของแผนการศึกษาของรัฐ และสถานศึกษาได้ปฏิบัติตามแนวดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อคุณภาพการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคน

ความจำเป็นที่ต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษานั้นมีเหตุที่ต้องประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้ (เสาวนิตย์ ชัยมุสิก. ม.ป.ป. : 70)

1. ผู้จบการศึกษาไม่มีคุณภาพ ไม่ตอบสนองต่อสังคม
2. ไม่มีมาตรฐานกลางของสถานศึกษาทั้งด้านกระบวนการผลิตและการนำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน
3. ไม่มี ความสมดุล ความสับสน ความไม่ชัดเจน เจริญนโยบาย เรื่องต่างๆ เช่น การรวมอำนาจ การกระจายอำนาจ การให้อิสระแก่สถานศึกษา การให้สถานศึกษาอยู่ในความดูแลของท้องถิ่น การจัดการวิชาการ มาตรฐาน ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมของนักเรียน
4. ไม่มีมาตรฐานกำกับกับการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างจริงจัง
5. ไม่มีการเสริมแรงเพื่อยกย่องให้รางวัลความก้าวหน้าให้แก่ผู้มีผลการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน

สมเกียรติ สุพรรณรัตน์ (2543 : 15 – 16) การประกันคุณภาพการศึกษา มีความจำเป็นต่อสังคมทั้งนี้เนื่องมาจาก

1. ประเทศไทยยังไม่เคยมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีรูปแบบชัดเจน
2. แนวโน้มที่แตกต่างของคุณภาพสถาบันการศึกษาและบัณฑิต

3. มีแนวโน้มการแข่งขันในเชิงคุณภาพของการศึกษามีมากขึ้น
4. สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่าสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ
5. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นรากฐานของการพัฒนาองค์ความรู้ในสถาบันอย่างต่อเนื่อง
6. สังคมต้องการระบบอุดมศึกษาที่มีความโปร่งใส และความรับผิดชอบซึ่งตรวจสอบได้

แนวทางการดำเนินงานที่สำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา กรมวิชาการ (2542 : 11) ได้กล่าวว่า การดำเนินงานที่สำคัญนั้นประกอบด้วย 3 ประการ คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) เป็นการดำเนินงานเพื่อการเข้าสู่คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย
 - 1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา ทั้งด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต
 - 1.2 การดำเนินงานพัฒนาไปสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยมุ่งเน้นระบบและกลไกการปฏิบัติงานตามแผน รวมทั้งติดตาม กำกับ การดำเนินงานอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น
2. การตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (Quality Audit and Intervention) เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน เผื่อระวังการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย
 - 2.1 การตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานทั้งระบบด้วยตนเองของสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
 - 2.2 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อแทรกแซง ส่งเสริม สนับสนุน รวมทั้งเผื่อระวังและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้
 - 2.3 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา โดยหน่วยงานภายนอกที่กระทรวงศึกษาธิการมอบหมาย เพื่อรายงานคุณภาพการศึกษาในภาพรวมระดับประเทศ
3. การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานและรับรองว่า สถานศึกษาจัดการศึกษาได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ โดยหน่วยงานภายนอกที่กระทรวงศึกษาธิการมอบหมาย

แนวทางการปฏิบัติ

1. จัดระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
2. กำหนดเกณฑ์การประเมินเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
3. วางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา
4. ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
5. ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา และหน่วยงานอื่นในการปรับปรุง และพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
6. ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในพื้นที่การศึกษา
7. ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

1.5.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 57 – 59) ได้กล่าวถึงการบริการงานวิชาการแก่ชุมชนว่า การบริการวิชาการ คือ มีโครงการบริการด้านวิชาการแก่ชุมชน การจัดนิทรรศการทางวิชาการ การให้ข้อมูลข่าวสารทางวิชาการแก่ชุมชน

- 1) โรงเรียนจัดสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นและระยะยาวตามที่ชุมชนต้องการ
- 2) โรงเรียนร่วมกับหน่วยราชการอื่นๆ เช่น ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน
- 3) มีโครงการบริการทางด้านวิชาการแก่ชุมชน โดยให้ความรู้วิชาต่างๆ ที่ชุมชนต้องการ มีการจัดกิจกรรม จัดนิทรรศการทางวิชาการ การเชิญชวนชุมชนเข้ามาเยี่ยมชม
- 4) การมีข้อมูลข่าวสารทางวิชาการสาขาต่างๆ แก่ชุมชน โดยจัดทำเป็นसान์สโรงเรียนส่งเผยแพร่แก่ชุมชน

5) มีการบริหารวิชาการอย่างต่อเนื่องและสำรวจความสนใจของชุมชนเพื่อปรับปรุงการบริการให้ดีขึ้นที่น่าสนใจของชุมชนอยู่เสมอ

แนวทางการปฏิบัติ

- 1) การศึกษา สำรวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน
- 2) จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะ ทางวิชาการ เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น
- 3) การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา และที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
- 4) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น

1.5.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

แนวทางการปฏิบัติ

1. ประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ทั้งบริเวณใกล้เคียง ภายในเขตพื้นที่การศึกษา ต่างเขตพื้นที่การศึกษา
2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

1.5.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

แนวทางการปฏิบัติ

1. สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
2. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
3. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยในประเทศ

ชะเวง ตั้งไต้ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาระดับความรู้กระบวนการบริหาร การศึกษาของ ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา และระดับผลการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง และศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้ กระบวนการบริหารการศึกษา กับผลการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง มีความรู้กระบวนการบริหารการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับ ต่ำ และมีผลการปฏิบัติงานวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับสูง ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ กระบวนการบริหารการศึกษาพบว่า ความรู้กระบวนการบริหารการศึกษา มีความสัมพันธ์ใน ทางบวกกับผลการปฏิบัติงานวิชาการ

บุรี เกื้อคลัง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริม งานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง จำแนกตามประเภทและขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา จัดกิจกรรมส่งเสริมงานวิชาการ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากมี 3 ด้าน คือ ด้านการประชุมครู ด้านการส่งเสริมความรู้ ประสบการณ์และวิทยฐานะของครู และด้านการสนับสนุนด้านขวัญกำลังใจ นอกนั้นอยู่ใน ระดับปานกลาง สำหรับผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีการส่งเสริมการ จัดกิจกรรม ไม่แตกต่างกัน และผู้บริหารที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการจัด กิจกรรมส่งเสริมงานวิชาการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อุทัย เจริญธรรม (2542 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานวิชาการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ผู้ดำเนินงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมที่มีขนาดต่างกัน มีการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน โดย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านการวางแผนงานวิชาการ และด้านการประเมินผล การจัดงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก มีการดำเนินงานในด้านการวัดผลการเรียนและ งานทะเบียน นักเรียนอยู่ในระดับมาก การดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมขนาดต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ในรายด้าน มีการดำเนินงานด้านวิชาการ 3 ด้าน แตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ดำเนินงานด้านวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็กมีการดำเนินงานในด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนมากกว่าผู้ดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนขนาดใหญ่และผู้ดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานวิชาการด้านการประเมินผลการจัดการงานวิชาการมากกว่าการดำเนินงานวิชาการใน โรงเรียนขนาดกลาง

ชานนท์ ต้นยวด (2542 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานีใน 9 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน ด้านส่งเสริมการสอน ด้านวัดผลและประเมินผล ด้านห้องสมุด ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน และด้านการประชุม อบรมทางวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนและหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ โดยส่วนรวม และโรงเรียนขนาดใหญ่มีการปฏิบัติงานวิชาการ โดยภาพรวม และเป็นรายด้านทั้ง 9 ด้านอยู่ในระดับมาก แต่ในด้านที่ 4 ผู้บริหารโรงเรียน และหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์โดยภาพรวม ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง แต่ผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ในโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็กมีการปฏิบัติงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีการปฏิบัติงานวิชาการ โดยภาพรวม และเป็นรายด้าน จำนวน 6 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านการส่งเสริมการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านห้องสมุด และด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ โดยผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีการปฏิบัติงานมากกว่า ผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่วนที่เหลืออีก 3 ด้าน ผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการปฏิบัติงานวิชาการไม่แตกต่างกัน

สุริเชษฐ์ พุดกษวานิช (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาระดับการปฏิบัติงานวิชาการระดับก่อนประถมศึกษา และเปรียบเทียบการปฏิบัติงานวิชาการระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่ง และขนาดโรงเรียนที่ปฏิบัติงานแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติงานวิชาการระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียน โดยภาพรวมและงานกิจกรรม การเรียนการสอน งานสื่อการสอน งานวัดผลและประเมินผลความพร้อมทางการเรียน งานการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และงานวางแผนการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ส่วนงานแนวการจัดประสบการณ์

งานนิเทศการศึกษา งานการประชุมอบรมทางวิชาการ อยู่ในระดับปานกลางเมื่อเปรียบเทียบ การปฏิบัติงานวิชาการระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสบการณ์ใน ตำแหน่งแตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน และในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มี ระดับการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เวลส์ (Well. 1978 : 2333 – A) ได้วิจัยเรื่องงานในความรับผิดชอบที่สำคัญของครู ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ในรัฐโคโรราโด สหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูใหญ่ เห็นว่างานในหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน ซึ่งหมายถึงงานวิชาการ นั้นครูใหญ่ควรใช้เวลาให้มาก

แมคคาร์ธี (McCathy. 1971 : 705 - A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการบริหาร งานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์ จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน และครูวิชาการ พบว่า กลุ่มครูที่มีความคิดเห็นไม่ สอดคล้องกับผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ เกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานด้าน วิชาการเรื่องการสังเกตการสอน การวัดผลและการประเมินผล การจัดตั้งคณะกรรมการ บริหารด้านวิชาการและการตัดสินใจของโรงเรียนควรมีบทบาท มีความรับผิดชอบ และ บริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

แวนซ์ และแอนนา แรมบาร์โรส (Vance and Anna Rambharose. 1996 : 186) ได้ ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจของผู้บริหาร โรงเรียนและบุคลากรในการปฏิบัติงาน ด้านวิชาการผลการศึกษาพบว่า บุคลากรในหน่วยงานมีความต้องการให้ผู้บริหารให้ความสนใจ ดูแล ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนในการปฏิบัติงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง จึงจะนำมาซึ่งความ สำเร็จในการบริหารงาน

บินดา (Binda. 1989 : 1492 – A) ได้ศึกษาเรื่องผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา กับ กระบวนการส่งเสริมพัฒนาหลักสูตรผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏว่าผู้บริหารเกี่ยวข้องกับการจัด หลักสูตรให้สนองความต้องการของนักเรียน ดังนั้นจึงได้ทุ่มเทเวลาส่วนใหญ่ให้กับ การปรับปรุงหลักสูตรใหม่ ทบทวนหลักสูตรเก่า เลื่อนชั้นตัวเองและคณะจัดสรรวัสดุการสอนให้ ตัวอย่างการสอนที่ดี ขยายโครงสร้างทางการบริหารและส่งเสริมความเป็นผู้นำ ผู้บริหาร ตระหนักถึงสิ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย คือ กลุ่มสมาชิกหรือผู้รับคำปรึกษา

การปรับปรุงหลักสูตรระยะตามนโยบายส่วนกลาง ส่วนประกอบทางเนื้อหาและภาพที่เห็นได้ชัดเจนเกี่ยวกับหลักสูตร

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่าในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานั้น งานวิชาการ คือ งานหลักเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียน ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ

ดังนั้นผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษางานด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมงานวิชาการ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีการพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำผลการศึกษาวิจัยมาพัฒนาปรับปรุงการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับสถานศึกษา และหน่วยงานระดับสูงต่อไป



มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY